

Door de kracht des H. Geestes is zij mede opgetogen naar Bethleem. Zal Maria niet weten, dat haar zoon hier geboren moet worden?

Zou zij, in de maanden die achter haar liggen, niet bijdend de aloude profetieën onderzocht hebben?

Al is ze moe en afgetoofd, haar hart klopt opgewekt als zij de witte huizenblokken van Bethleem tegen de groene glooiing ziet liggen.

Daar zal het zijn.

Zullen de ouden van dagen haar verbeiden?

Zal de Engel Gods, die haar huis wist te vinden, voor haar zoon de eerste rustplaats hebben guspreid?

Ach, wat moet het toch voor Maria geweest zijn, die twee woorden overal te hooren, die met haar geloof zoo in tegenspraak waren: geen plaats!

Geen plaats.

Alles vol.

Met barsche stem roept de bewaker van de karavansera het hun toe: geen plaats!

Zij kloppen aan particuliere huizen: geen plaats. Zij zoeken in noodverblijven: geen plaats. Zij vragen hier en daar, overal. En altijd weer is het antwoord, van den een op gemelijken toon, van den ander ongeduldig, van een derde vriendelijk, meelijdend zelfs, maar toch steeds: geen plaats.

En dan geen woord Gods tot Maria om te zeggen: houd moed, gezegende, begunadigde, God zal plaats maken.

Voor de horders komen de engelen.

Voor de wijzen schijnt de ster.

Om ze te brengen tot de kribbe.

Maar voor de moeder des Heeren geen enkele aanwijzing, geen woord, geen wenk, geen licht van den hemel.

Geen plaats.

Geen plaats voor Jezus. Bethleem heeft genoeg aan zichzelf, aan eigen familie, aan de vreugd om vroegere kennissen terug te zien, oude verwanten, en aan de gesprekken over de dingen van beneden. Jezus heeft het niet nodig.

Is dit geen duidelijk bewijs, dat wij den Verlosser niet gezocht hebben, en ook niet tot hem gekomen zijn, maar dat Hij gekomen is tot ons?

Maar is dat Bethleem ook geen treffend beeld van het zondarshart?

Daar hart was ook eenmaal een Koningsresidentie, want de Heere voorde er heerschappij.

Maar de troon is omgeworpen. Het is buiten verwachting. Vreemden heerschen er. t Wordt er alles beschreven voor de aarde. Machten der duisternis regeren. De troon van den Satan staat er opgericht.

Alleen de H. Geest kan er het wonder van den Christus inbrengen, er hem doen geboren worden.

Er is geen plaats.

Ons natuurlijk hart is even vol als Bethleem destijds. Vol zonde, boos begeeren, ijdel verlangen, vol herten en lasten, vol Gode-vijandige gedachten en plannen.

Geen plaats!

Maria kon geen plaats bereiden in Bethleem. Jozef evenmin.

Zij kennen het ook niet in ons hart. Evenmin als wij het zelf kunnen.

Dat kan God alleen.

Dat heeft Hij gedaan.

In Bethleem. In de kribbe.

Want als God Zijn Zoon aan de wereld geeft uit liefde, en die hatende wereld heeft geen plaats om dat genadegeschenk te aanvaarden, dan maakt God plaats. En ook dat plaats maken is bewijs van Zijn groote liefde.

Al roept dan heel de wereld: geen plaats, de Heere gaat door.

Hij maakt plaats.

In het koude Bethleem, dat hem niet verbeidt. In het kille zondarshart, dat Hem niet zoekt. Toen. En nu.

Is er in uw ziel, in uw leven, in uw denken, in uw arbeid, in uw wetenschap in uw kunst, in uw gezin, in uw kring plaats gemaakt voor Jezus?

Zoo, dat de kribbe in het middelpunt staat.

Zoo, dat Christus de leegheid vervult.

Zoo, dat ge uit Zijne volheid ontvangt genade voor genade.

Zoo, dat ge Kerstfeest kunt vieren?.

F. C. M.

KERKELIJK LEVEN.

Synode-Indrukken.

XXXI (Slot.)

Gravamen Dr Van Leeuwen ongegrond verklaard.

Deze eer mag aan Dr Van Leeuwen niet onthouden, dat hij tenminste getracht heeft voor zijn afwijkend gevoelen argumenten bij te brengen.

Terwijl andere bezwaarden vaak niets onbeproefd lieten, om de gerozen kwestie naar de sfeer van het abstracte over te brengen, met mogelijkheden te opereeren, waarvoor zij geen basis wisten te vinden, op „Oostersch licht“ wezen, dat zij naar eigen bekentenis zelf niet zagen en zodoende de

ontwikkeling van hun bezwaren een redeneeren in de ruimte werd, deed Dr Van Leeuwen althans zijn best konkreet te blijven.

Onder al de bezwaarschriften was dan ook het zijne het eenige, dat den naam van gravamen kon dragen.

De Synode heeft dit dan ook op zijn waarde geschat.

De aandacht, welke er aan besteed is, het breede rapport, dat over deze zaak is opgesteld, bewijzen dit reeds.

Dit gravamen was dan ook de eigenlijke reden, waarom de Synode voor de laatste maal samenkwam.

Het was de pièce de résistance.

Aan de deugdelijke voorbereiding van de Commissie, waarvan Prof. Dr G. Ch. Aalders rapporteur was, viel het dan ook te danken, dat de Synode dit gravamen betrekkelijk spoedig kon afwerken.

Niet, dat de Synode het als een hamerstuk behandelde.

Integendeel.

Tevoren was het rapport reeds aan de Synodeleden toegezonden.

Deze kwamen met hun opmerkingen ter vergadering.

Het bleek, dat zij de argumenten thuis rustig hadden overwogen.

Voorstellen tot wijziging bleven dan ook niet uit.

Maar met den opzet en de strekking van het rapport konden allen zich aanstonds vereenigen.

Opnieuw een teken, dat „de geest van Assen“ een geest van eendracht, van principieele eenheid was.

En de opmerkingen, welke gemaakt werden, waren geenszins van principieelen aard.

Ook maakten zij geen ingrijpende wijzigingen noodzakelijk.

De voorbereiding bleek uitnemend te zijn geweest.

En wat nu de gronden aangaat, door het gravamen tegen de toepassing der belijdenis door de Synode van Assen aangevoerd, met alle waardeering voor de zorg hiernaar besteed, wettigden zij de konklusie: indien men geen andere argumenten tegen de beslissing der Synode inzake de slang en haar spreken kan vinden, wat staan dan zij, die hierover bezwaard zijn, schromelijk zwak!

Het bezwaar tegen den term „klaarlijklijk“ berustte op een niet recht begripen van dit woord. Dr Van Leeuwen vatte het op als „wat op den eersten indruk waar schijnt“. Dit gaat natuurlijk tegen het Nederlandsche taalgebruik. De Synode attendeerde er terecht op, dat „klaarlijklijk“ niets anders is dan wat „klaar blijkt“.

Voorts zocht Dr Van Leeuwen de kracht van zijn argumentatie tegen de klaarlijklijke bedoeling op dit punt in exegetische uiteenzettingen.

Men zou kunnen vragen of de Synode daarop wel had moeten ingaan.

Immers, wat naar de klaarlijklijkheid vaststaat is nooit door eenige exegese omver te werpen. In deze redeneering schuilt iets waars.

Evenwel mocht de Synode niet met een enkele afwijzing volstaan.

Dan zou zij zich al te gemakkelijk van de bezwaren hebben afgemaakt.

Neen, zij had juist aan te toonen, dat de exegetische argumenten niet bij machte waren op de klaarlijklijkheid ook maar iets af te dingen.

Daartoe moest zij die argumenten exegetisch wegeen.

Dat heeft zij dan ook gedaan met de nauwgezetheid, welke haar van het begin af heeft gekennmerkt.

Zij heeft zoowel op het verkeerde in de exegetische uiteenzettingen zelf gewezen, als ook op het ontbreken van al wat logisch dwingend kon heeten om de klaarlijklijke bedoeling los te laten.

Zij ging soms zóo ver, dat zij voor een oogenblik eens onderstelde, dat de verkeerde exegese de juiste was. Maar dan nog, zoo luidde haar klemmend betoog, kan daaruit niet de gevolgtrekking gemaakt, waartoe zij in uw gravamen zij gekomen.

Om eens een staaltje te noemen, tot wat voor soort van exegese men geraakt, als men de klaarlijklijkheid in het onderhavige geval prijsgeeft.

Dr Van Leeuwen gaat er van uit, dat in Gen. 3:1 „De plang nu was het listigste onder al het gedierte des velds, dat de Heere God gemaakt had“ listig per se een ongunstige beteekenis moet hebben. Dat hetzelfde woord in de Schrift soms ook een gunstigen zin heeft, kan hij niet ontkennen. Maar hier moet het volgens hem in ongunstigen zin worden verstaan. Hij leidt dat af uit het verband. Maar die afleiding is allesbehalve klemmend.

Listig in ongunstigen zin, zoo vervolgt hij zijn redeneering, kan de slang in den staat der rechtheid niet geweest zijn. Derhalve kan de slang hier niet de slang beteekenen. Het moet de naam zijn voor Satan.

Maar hoe maakt hij het dan met het vervolg van dit vers? Vervangen wij voor het gemak „slang“ nu eens door „Satan“, dan krijgt men: De Satan nu was het listigste onder al het gedierte des velds, dat de Heere God gemaakt had. Behoorde dus Satan tot de veldieren? Indien men konse-

kwent was, moest men die stelling aandurven. Doch daarvoor deinst Dr Van Leeuwen terug.

Neen, aldus Dr Van Leeuwen, maar „gedierte des velds“ moet zij hier beschouwen als een aanduiding van „alle andere levende wezens“.

Op die wijze kan men natuurlijk van een tekst maken wat men zelf wil.

Begint men eenmaal, met terzijdestelling van de klaarlijklijke bedoeling der Schrift, te allegoriseeren, dan komt er geen eind aan.

Nu is de zoogenaamde „Oergeschiedenis“ aan de beurt, dan weer een ander Schriftdeel.

Ten slotte leest men uit de Schrift, wat men er zelf uit wil lezen.

Dan is de Schrift geen openbaring meer, maar een zui met hieroglyphen, waarvan niemand den sleutel heeft en welke ieder verklaart naar eigen believen.

De Schrift is geen openbaring meer, maar een rebus, waarover ieder zijn eigen oplossing ten beste geeft.

De Schrift dient niet meer om Gods gedachten te openbaren, doch te verbergen en aan de menschelijke gedachten vrij spel te geven.

Dr Van Leeuwen werkt ook sterk met oud-Oostersche voorstellingen en oud-Oostersche parallelen b.v. met de Adapamythe.

Maar blijkbaar heeft hij nog niet gepoogd streng te doordenken, hoe die parallelen van Gereformeerd standpunt kunnen worden verklaard.

Hij heeft zich niet genoeg aan den invloed der godsdiensthistorische school kunnen onttrekken.

Wij beweren daarmee niet, dat hij op en top „Religionsgeschiedter“ is.

Hij tracht eenigszins het verschil aan te geven tusschen het godsdiensthistorisch standpunt en het zijne.

Doch het Gereformeerd principe komt daarbij nog altijd in het gedrang.

Het rapport constateert dan ook, dat er „onzekerheid bestaat of aan de onfeilbaarheid der Schrift en dus ook aan de volstrekte historische betrouwbaarheid der door haar geboden verhalen door hem (Dr Van Leeuwen) niet wordt tekort gedaan“.

Een ernstige uitspraak voorzeker!

Een niet minder ernstig oordeel wordt over een andere manier van argumenteeren, door Dr Van Leeuwen toegepast, geveld. „De poging van Dr Van Leeuwen om te redeneeren uit de ondenkbaarheid van wat volgens het getuigenis der Schrift zelf eenvoudig een feit is, moet dus zoo bevestigd mogelijk als rationalistisch worden afgewezen.“

Helaas geldt dat niet alleen van Dr Van Leeuwen. Ook op sommige schismatische broederen is dat van toepassing.

Zij schijnen sterk te toornen tegen het intellektualisme (sterker dan wij kunnen zij het bijna niet doen), maar zij geven zich gewonnen aan het rationalisme, zij het dan ook een rationalisme in gematigden vorm.

De Synode heeft gelukkig dit gevaar ingezien. Profeten hadden wel voorspeld, dat de Synode als het gravamen van Dr Van Leeuwen in behandeling kwam, de slang „cadeau zou geven“.

Maar deze profeten hebben zich, gelijk zoo dikwijls, ook ditmaal in Assen vergist.

Had echter de Synode nog langer geduurd, zoo zouden zij hun profetenmantel stellig niet aan den kapstok hebben gehangen.

De profetie behoort tegenwoordig ook al tot de sport!

Thans heeft de Classis-Bolsward de zaak-Van Leeuwen af te wikkelen.

Moge het haar gelukken Dr Van Leeuwen verder te overtuigen.

In zijn laatste artikel in „Gereformeerd Theologisch Tijdschrift“, dat de Redactie noopte tot de verklaring, dat zij er ernstige bedenking tegen heeft, handhaaft hij nog altijd zijn rationalistische zienswijze.

Toch blijven wij tot dat het tegendeel blijkt, op een goede uitkomst hopen.

Evenwel zou de schade, welke zijn gravamen, door hem als brochure gepubliceerd en alzoo gepropageerd, daarmee niet zijn afgewend.

Een man als Dr Van den Brink kwam er voor uit, dat deze brochure van Dr Van Leeuwen zijn gedachten in andere richting had geleid.

Het rationalisme is dan ook de worm, welke aan de schismatische kerken knaagt.

Dat dient bij het ijveren voor hereeniging wel te worden overdacht.

Van hereeniging kan noch mag iets komen, zolang dat rationalisme niet is afgezworen.

Want Calvinisme en rationalisme verdragen elkander niet.

Offers der dankbaarheid.

Aan smaad heeft het de Synode niet ontkomen. Maar evenmin aan dankbaarheid.

Als de steenen onzer kerkgebouwen spreken konden, zouden zij daarvan treffend getuigenis geven.

En als daarbij de wanden van het bidvertrek tot echo's werden, zou men inderdaad veruemen als een stem van vele wateren.

Enkelde hadden behoefte hun dankbaarheid ook in geldelijke offers aan de Synode te toonen.

Sche
was v
Op
der Sy
Allo
Geer
gereloc
Dus
Maar
noch
De
aanvaa
En a
dankba
Het
Men
in on
Heb
tienduiz
kwam

Op d
bruikel
In al
woon.
In de
een tot
Ik w
fotograf
Maar
daraan
Daar
Doch
maken.
Hoew
menig l
van me
Zelfs
waren v
Wel
nog bez
Maar
Want
nam bij
Het k
Trouw
beeld ge
Ook i
Dordt.
Prijkt
menig k
idee nie
plaats
De te
Zelf z
Maar
kers, die
De na
mentel.
Het s
adverten
Dan k

De Sy
woon, d
De vo
De laa
De Pri
Hij ha
gesproket
Moost
Men le
zelf.
Het wa
Schuld
heide kw
woord.
Bevindi
woord, w
„Wij zi
roeping e
hebben v
liefde ge
meenscha
band en n
van deze
De Heere
door onze
en Zijn gr
verbeerlijk

Overtredin

Een on
werkgever
treedt reg
den dagelij
van 8 ure
scientie te
hij een on
venlien al
overschrijd
kan hij de

Schertsend heeft men gezegd: de bus der Synode was voor deze zendingen niet gesloten.

Op dien scherts kan ik antwoorden: de bus der Synode was voor geen enkelen brief gesloten. Alle werden zij in ontvangst genomen.

Geen werd er aan het adres van den afzender geretourneerd.

Dus ook deze niet.

Maar een onderwerp van discussie hebben gene noch deze nitgemaakt.

De blikken der dankbaarheid werden dankbaar aanvaard.

En al is nu de Synode gesloten, de offers der dankbaarheid kunnen nog altijd gebracht.

Het adres is voor ieder heel dichtbij.

Men adresseere aan zijn kerkeraad en het komt in orde.

Hebt gij er wel nota van genomen, op hoeveel tienduizende guldens deze Synode onze kerken kwam te staan?

Synode-foto.

Op den laatsten dag is van de Synode de gebruikelijke foto genomen.

In alles was alzoo deze Synode niet buitengewoon.

In de eerste maanden werd door niemand aan een foto gedacht.

Ik weet niet of desbetreffende verzoeken van fotografen al vroeger tot de Synode waren gericht.

Maar in ieder geval was er geen sprake van, dat daaraan zou zijn voldaan.

Daarvoor waren de tijden te ernstig.

Doch men kon moeilijk tot 't laatst toe bezwaar maken.

Hoewel de sombere ernst niet week, was toch menig hart van blijdschap vervuld en de trekken van menig gelaat ontspannen.

Zelfs behoorde ik tot hen, die reeds uit Assen waren vertrokken.

Wel hoorde ik, dat er tegen het fotografeeren nog bezwaren werden geopperd.

Maar diep zaten die blijkbaar niet.

Want iemand, die nog het meest bezwaar maakte, nam bij het poseeren plaats op de eerste rij.

Het konformeeren ging dus nog al gemakkelijk. Trouwens, de Synode van Dordt werd ook in beeld gebracht.

Ook in dit opzicht bleef Assen in de lijn van Dordt.

Prijkt de plaat van de Dordtsche Synode in menig katechisatie-lokaal, het zou nog zoo'n kwaad idee niet zijn, die van Assen daar eveneens een plaats te geven.

De foto moet uitstekend zijn geslaagd.

Zelf zag ik haar niet.

Maar ik vernam het van een onzer medewerkers, dien ik minstens zoo goed vertrouw als mijzelf.

De naam van den fotograaf ontschiet mij momenteel.

Het staat dien Assenaar echter vrij zich per advertentie bekend te maken.

Dan kan hij er meteen den prijs bij vermelden.

De sluiting.

De Synode van Assen was ook hierin buitengewoon, dat zij meer dan één sluiting heeft gehad.

De vorige echter waren provisoire sluitingen.

De laatste evenwel was definitief.

De Praeses stond voor een moeilijke taak.

Hij had al zooveel ter opening en ter sluiting gesproken.

Moest hij nu niet in herhaling vallen?

Men leze in de Acta zijn slotrede en oordeele zelf.

Het was weer even fijn en frisch als altijd.

Schuldbelijdenis, roemen in Gods genade en de liefde kwamen in zijn rede afwisselend aan het woord.

Beeindigen wij onze Synode-indrukken met het woord, waarmee De Farnhout zijn toespraak sloot:

„Wij zijn ongetwijfeld gesterkt in het besef onzer roeping en in den moed om die te vervullen. Wij hebben van elkaar geleerd, onze harten aan elkaars liefde gewarmd, en den heerlijken hand der gemeenschap in Christus voelen trekken. Blijve die band en moge ook van wat wij als winst wegdragen van deze Synode de kerk des Heeren vrucht hebben. De Heere verheffe over ons Zijn aangezicht. Moge door onzen dienst Zijn Sion onder ons gebouwd en Zijn groote Naam in onzen Heere Jezus Christus verheerlijkt worden.“

HEPP.

GEESTELIJKE ADVIEZEN.

Overtreding van de Arbeidswet.

Een onzer lezers stelt het volgende geval: een werkgever, man van gereformeerde belijdenis, overtreedt regelmatig de bepaling der Arbeidswet, die den dagelijken werkdag beperkt tot het maximum van 8 uren. Hij verzekert daarbij een goede consciëntie te hebben. Het voorschrift der wet acht hij een ongeoorloofde vrijheidsberoving, en boven dien al te bezwarend voor zijn bedrijf. Zonder overschrijding van de voorgeschr. van a.b. idsgrens, kan hij de concurrentie met bedrijfsgenooten, die

zich aan de wet niet storen, niet volhouden en zijn werklieden geen voldoende loon uitkeeren. Om de laatstgenoemde reden hebben zijn arbeiders dan ook geen bezwaar tegen een langeren arbeidstijd, maar juichen ze dien integendeel toe. De ondernemer laat zich daarom rustig behoeven, zoo dikwijls overtreding bij hem geconstateerd wordt, en acht door betaling van de boeten de Overheid gegeven te hebben wat haar in dit geval toekomt.

Inzunder vraagt nu, of deze houding geacht kan worden, in overeenstemming te zijn met wat een christen, naar Gods Woord, aan zijn Overheid schuldig is.

Hij houde me ten goede, dat ik hier, met den besten wil, geen ernstige vraag kan zien.

Ik meen, dat onder ons, gereformeerden, vaststaat, wat we, als Antirevolutionairen, in ons Program van beginselen belijden, dat het Woord Gods voor onderwerping en gehoorzaamheid aan de wetlige Overheid geen andere grenzen kent, dan die de consciëntie voorschrijft.

Zoodra het geweten in 't geding komt, d.w.z. zoodra we, door de Overheid te gehoorzamen, zouden doen, wat ons geweten vraakt als ongehoorzaamheid aan den wil onzes Gods, hebben we, als christenen, niet alleen het recht, maar ook de heilige roeping, gehoorzaamheid te weigeren.

Dan, maar ook dan alleen.

Dan geldt het woord: „Men moet Gode meer gehoorzamen dan de menschen“.

De schuld van overtreding valt dan niet aan onzen kant, maar aan den kant der Overheid, die haar gezag van God ontfangt, en daarom in de oefening ervan gebonden is aan de Opperhoogheid des Heeren Heeren.

Het was de eere der gereformeerden, dat ze in hun belijdenis en in hun levenspraktijk aan dezen regel der H. Schrift onverzettelijk vasthielden. Door dit vasthouden hebben ze een geslacht van martelaren gekweekt, en daarna, méér dan aan de toenemende beschaving, is het te danken, dat de overheidsbemoeiing werd teruggedrongen en gehouden binnen de haar van God gestelde grenzen.

Maar met evenveel nadruk als ze tegen alle tirannie opkwamen voor het recht en de vrijheid der consciëntie, hebben ze elke poging weerstaan, om met enig beroep, op wie of wat ook, dat buiten de consciëntie omging, den van God ons opgelegden plicht tot onderwerping en gehoorzaamheid af te wijzen.

Wat zou er ook van het overheidsgezag overblijven, en wat zou er van orde en recht onder een volk terecht komen, als elk der onderdanen soverein had te beslissen, of hij een wettelijk voorschrift al of niet had na te leven?

Waar de consciëntie niet verbiedend in den weg treedt, daar eischt ze, naar 't woord der Apostelen in Rom. 13:5, onderwerping.

Daarom is niet in te zien, hoe een werkgever in het door vrager genoemde geval, een goede consciëntie kan hebben. Een zwijgende consciëntie — dat is mogelijk.

De Schrift weet zelfs van „toegeschroeiide“ gewetens.

En ook buiten 'een verharding als waaraan 1 Tim. 4:2 denken doet, is een afstomping van de consciëntie door de gewoonte, ten opzichte van bepaalde dingen, niets ongewoons.

Maar een goede consciëntie is dat niet.

Een goede consciëntie hebben we alleen, als ons, door het Woord Gods verlicht en geleid, zelfoordeel ons niet in staat van beschuldiging stelt.

Bedoelde werkgever onthoudt derhalve de Overheid inderdaad wat hij haar naar Gods Woord schuldig is.

En zijn altoos maar weer betalen van de boete op geconstateerde overtreding kan daar niets aan veranderen.

Het is toch niet zóó, dat de Overheid haar onderdanen de keus laat, haar te geven één van tweeën, of de eere van onderwerping en gehoorzaamheid, of een zekere som gelds. Wat ze eischt is opvolging van haar verordeningen, en de boete, die ze vordert bij overtreding, is een straf, die ze den overtreder oplegt.

De betaling ervan maakt de overtreding niet goed, in moreelen zin zelfs niet tegenover de Overheid, en allerminst tegenover God.

Of ik dan de moeilijkheden niet tel, waarin, ook al komt de consciëntie niet in geding, wetten en voorschriften der Overheid, een onderdaan, en in casu het voorschrift van een maximum-arbeidstijd een werkgever kunnen brengen?

Ik weet, dat ze niet gering kunnen zijn.

Alleen maar, ze kunnen nooit recht geven tot weigering van onderwerping.

Evenmin als God onze onderwerping aan het overheidsgezag beperkt heeft tot maatregelen die wij toejuichen, heeft Hij haar ook beperkt tot voorschriften, die gemakkelijk zijn op te volgen. Blijkt een voorschrift dat het algemeen belang bedoelt te dienen, voor een bepaald bedrijf onuitvoerbaar of ten minste hoogst schadelijk, dan moeten de vertegenwoordigers van zulk een bedrijf de handen ineen slaan en de Overheid trachten te overtuigen van het onrecht, dat ze lijden.

Dát is de weg, dien, naar mijn oordeel, ook de betrokken ondernemer behoort in te slaan. Altijd, zoo de druk, die de arbeidswet zijn bedrijf

oplegt, niet door doelmatiger arbeidsverdeling, technische verbetering en wat hier meer in aanmerking kan komen, is te compenseren.

V.

F.

LITERATUUR EN KUNST.

Wilma, Moeder Stieneke.

In aansluiting bij het vorige artikel over Mario Diers' nieuwen roman „De Tuin der Eenzaamheid“, zou ik thans de aandacht willen vestigen op een boek, dat hetzelfde gegeven verwerkt, maar in ieder opzicht de tegenhanger ervan is: „Moeder Stieneke“ door Wilma¹⁾.

De lezer zal zich herinneren, hoe Marie Diers in haar verhaal teekent de droeve consequenties van de „moderne“ levenshouding der jonge vrouw, zooals die zich openbaren bij de vervulling van de taak, die met haar huwelijk haar wacht, de taak van het moederschap. De tuin der eenzaamheid, waarin de hoofdfiguur van dien roman zich terugvindt als ze oud geworden is en ze in het werk van de opvoeding harer kinderen aan alle kanten te kort geschoten blijkt, is het trieste resultaat van de moderne begrippen en inzichten. Ik wies er op, hoe de bedoeling van de Schrijfster ongetwijfeld is, het verkeerde en in zijn ontwikkeling noodlottige van zulk averechtsch besef te doen zien, maar dat deze positieve strekking verloren gaat in de geheel negatieve uitwerking.

Daartegenover nu zou ik willen stellen de kracht van een boek, dat, met dezelfde bedoeling, van meet aan dat positieve doel voor oogen houdt en daardoor en in zijn bewerking en in zijn uitkomst een klaar en helder getuigenis wordt.

Wilma is met dit verhaal geheel in haar steer.

Ze vertelt van een jong domineesgezin, waarin de moeder de nooit uitgeputte bron is van liefde, toewijding, zorg en daardoor van kracht. We komen in het gezin als daar twee kinderen zijn: Stieneke en Ella. Gansch verschillend van karakter, vragen ze elk de bijzondere aandacht der moeder, maar deze weet, in altijd begripen, met finen tact en door liefde gedragen intuïtie, de moeilijkheden steeds te ondervangen en kindertranen en -koppigheden om te tooveren in zonnige blijheid en tevredenheid.

Men gevoelt aanstonds, dat de gezinstoon hier een andere is dan die in Andrus Lüdegast's omgave (uit „de Tuin der Eenzaamheid“) en dat ook onmiddellijk de weldadige invloed daarvan op de kinderen zich zal doen gelden.

In het opgroeien blijkt Stieneke een echt moeder-tje te zijn, vooral ook als een broertje, Hans, het gezin is komen vermeerderen. Ella daarentegen is veel meer egoïst, denkt ook meer aan eigen genoeg, muziek, gezelligheid, uitgaan, dan aan zorg voor en meeleven met anderen. Ze gaat dikwijls naar tante Bella, die haar vertroetelt en verwent, en is daar eigenlijk liever dan thuis. Stieneke kan zich in die verhoudingen moeilijk vinden; ze heeft er verdriet van en worstelt steeds met de gedachte, dat Ella zich niet één voelt met het gezin, dat voor haar alles is. Sterk komt dat uit als Moeder ziek is en Ella dan naar Tante gaat, omdat ze daar pianospelen kan. Stieneke past met Vader de zieke op, zij is thuis en weet daar haar taak.

Zoo blijft het, ook als de jaren voortgaan. Stieneke is Moeders zorg, Vaders steun. Ella leeft haar eigen leven. Als Stieneke haar verdriet daarover uitspreekt, zegt haar Vader, dat straks daarin verandering komen zal, als de werkelijkheid van het leven, van het leven der vrouw, zich aan Ella zal openbaren. In het domineeshuis is een gaarne geziene vriend: Paul, de zoon van Tante Bella. Hij heeft vooral het hart der moeder gestolen. Bijzonder lief voor Stieneke, die hij met den naam van „Moeder Stieneke“ gedoopt heeft, is hij haar stille liefde geworden, op wien ze heel haar hart zet. Weldra echter blijkt, dat hij Ella zich tot vrouw verkies — en dan begint Stieneke's groote en zware levensstrijd. Ze moet loslaten en kan niet loslaten; ze moet eigen liefde ten offer brengen aan het geluk van anderen, en, waar ze altijd in alles voor een ander zich gaf, is dat nu voor haar onmogelijk. Rijk was ze in het besef, dat haar stervende moeder aan haar de zorg voor het gezin had overgedragen en met groote toewijding had ze die taak aanvaard, maar boven dien rijkdom voelde ze thans haar groote armoede, de leegte van haar hart, dat liefde had en liefde geven wilde. Zelfs gaat Stieneke lijden onder haar strijd, als Ella een zoontje heeft gekregen en het grootste, het beste, het rijkste in Stieneke's ziel: het verlangen naar het moederschap, haar gemis worden gaat, 't gemis, dat ze nu te sterker gevoelt.

Tot in fijne bijzonderheden wordt deze innerlijke strijd geteekend, prachtig, omdat hij gaat om het intrinsieke van de vrouwenziel, zwaar, omdat hier, in deze jonge vrouw, in zoo bijzonder sterke mate de moeder leeft. En het „moeder Stieneke“, dat haar een lieve naam was geweest, wordt haar een bittere, een wondende ironie, die haar ziel doet schreien, die haar dagen verdonkert en haar nachten slapeloos maakt. Vader ziet het wel, maar

¹⁾ Uitg. van Uitg.-Mij. „Holland“, Amsterdam.